

De danske Fjermøl

(Pterophoridae og Orneodidae).

Af
Emil Olsen.

For Storsommerfuglenes Vedkommende har vi paa Dansk siden 1891 haft den udmærkede Haandbog: Strøm: Danmarks større Sommerfugle, der giver fuldt udtømmende Beskrivelser af de i Danmark paa den Tid fundne Arter, og senere er Storsommerfuglene behandlede i A. Kløcker: Sommerfugle i Danmarks Fauna; men for de danske Smaasommerfugles, Microlepidopterernes, Vedkommende findes der saavidt mig bekendt paa Dansk end ikke et Forsøg paa Bestemmelseslister eller Beskrivelser, og jeg skal da som et første Skridt i nævnte Retning forsøge at give Bestemmelseslister over de hidtil i Danmark fundne Fjermøl, der er let kendelige paa de dybt indskaarne eller delte Vinger. De omfatter 2 Familier:

I. *Pterophoridae*. Forvingerne spaltede i 2 Flige og Bagvingerne delt i 3 „Fjer“.

II. *Orneodidae*. Saavel For- som Bagvinger delt i 6 „Fjer“.

Angaaende de enkelte Formers Forekomst i Danmark henvises til C. S. Larsens Fortegnelser her i Tidsskriftet (Bd. XI og XVII).

I. Familie **Pterophoridae** Zell.

Pterophoriderne har en lang og tynd Krop, og specielt meget lange og tynde Ben, hvoraf de bageste er de længste. Ved Enden af Mellemskinnebenet findes to ulige lange Sporer. Bagskinnebenet er meget længere end Laaret

og har langt bagved Midten et Par længere og ved Enden et Par noget kortere Sporer. Sporerne selv er hos mange Arter næsten lige lange, hos andre ulige lange. Vingerne er lange og smalle, Forvingerne delt ved en mer eller mindre dyb Spalte i to mer eller mindre brede

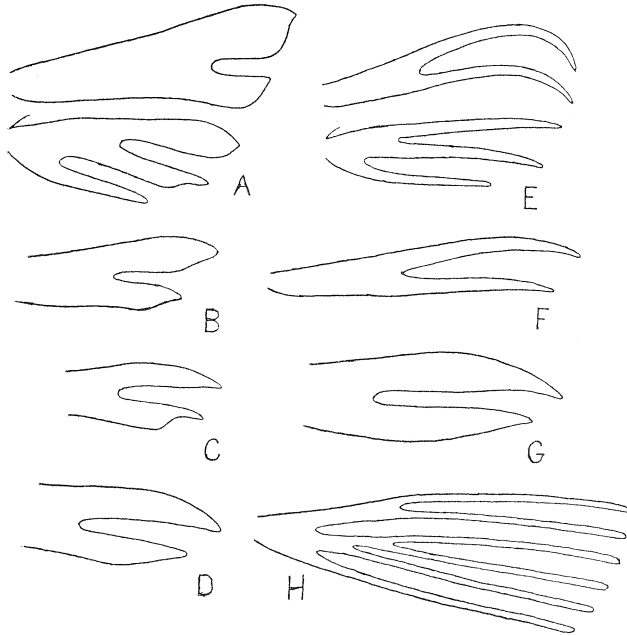

Fig. 1. A For- og Bagvinge af Platyptilia. B Forvingespids af Stenoptilia. C do. af Oxyptilus. D do. af Leioptilus. E For- og Bagvinge af Alucita. F Forvinge af Trichoptilus. G Forvingespids af Pselnophorus. H Forvinge af Orneodes. (Med Benyttelse af Spulers Figurer).

og lange Flige. Bagvingerne delt ved to ulige dybe Spalter i 3 „Fjer“. Under Hvilen staar Vingerne horisontalt ud fra Kroppen. Følehornene traadformede og kortere end Forvingerne.

Baade Larver og Pupper er ligeledes meget karakteristiske, og navnlig er de grundforskellige fra Pyralidernes,

til hvilke enkelte Forfattere, særlig Meyrick, henregner Fjermøllene som en Underfamilie.

Den videnskabelige Systematik, der anvender Vingernes Ribber som Familie- og Slægtskendetegn, skal jeg — da det er unødvendigt for Adskillelsen af de faa danske Former — ikke komme nærmere ind paa, men nøjes med at henvise til de større og mere udførlige udenlandske Sommerfugleværker, f. Eks. Spuler: Die Schmetterlinge Europas.

Oversigt over Slægterne.

1. Bagvingefjerene uens i Form (Fig. 1 A), eller, hvis de er ensdannede, begge Forvingefligene med lyse Tverbaand eller Skraabaand 2.
- Bagvingefjerene ensdannede, alle spidse (Fig. 1 E). Forvingefligene uden Tværbaand..... 6.
2. Forvingefligene med kun ét Tverbaand (det lyse Sted paa Forfligen over Spaltens Rod naar aldrig over paa Bagfligen) eller uden Tverbaand 3.
- Forvingefligene med 2 lyse Tverbaand 5.
3. Den 3die Bagvingefjer med en tand- eller stregformet Hob sorte Skæl i Bagrandsfrynserne..... 4.
- Den 3die Bagvingefjer uden sorte Skæl paa Bagrandsfrynserne 3. *Stenoptilia* Hb.
4. De sorte Skæl paa 3die Bagvingefjer i Midten af Bagranden.. 1. *Platyptilia* Hb.
- De sorte Skæl paa 3die Bagvingefjer nærmere ved Spidsen... 2. *Amblyptilia* Hb.
5. Paa 3die Bagvingefjers For- og Bagrand forskelligformede Hobe af sorte Skæl..... 9. *Oxyptilus* Zell.
- 3die Bagvingefjer uden sorte Skæl 10. *Trichoptilus* Wlsgm.
6. Forvingerne højst spaltede $\frac{1}{3}$ indefter. For- og Bagfligen uensdannede, den forreste Flig spids, den bageste med afrundet Indervinkel (Fig. 1 D)..... 7.
- Forvingerne spaltede mere end $\frac{1}{3}$, indtil halvvejs indefter. For- og Bagfligen ensdannede, spidst tilløbende, aldrig med Spor af Indervinkel (Fig. 1 E, 1 G) 9.
7. Alle Skinneben tykkere (ved Skæl) ved Enden..... 8.
- Mellemskinnebenene tillige i Midten.. 4. *Oedematophorus* Wallgr.
8. Mellemsporerne paa Bagskinnebenene ulige lange 5. *Pterophorus* Geoffr.

- Mellemsporerne paa Bagskinnebenene lige lange. 6. *Leioptilus* Wallgr.
- 9. For- og Bagvingerne mørkebrune. 7. *Pselnophorus* Wallgr.
- For- og Bagvingerne hvide eller gullighvide. 8. *Alucita* L.

Oversigt over Arterne.

1. *Platyptilia* Hb. (Fig. 1 A).

1. Palperne og Pandedusken meget længere end Hovedet 3.
- Palperne og Pandedusken omtrent saa lange som Hovedet eller noget kortere. Mørk Trekant paa Forvingens Forrand 2.
2. Bagvingernes første Fjer paa Undersiden med hvidt Tverbaand. Vl. 10–11 mm. *zetterstedtii* Zell.
- Bagvingernes første Fjer paa Undersiden uden hvidt Tverbaand. Vl. 12–14 mm. *gonodactyla* Schiff.
3. Bleg okkergul med mørkebrune ubestemte Tegninger. Vl. 12 mm. *ochrodactyla* Hb.
- Næsten ensfarvet rustgul eller rustrød uden tydelig udpræget Tegning. Den bleggule Grundfarve træder kun frem paa nogle Steder. Vl. 12 mm. *bertrami* Rössl.

2. *Amblyptilia* Hb.

1. Skæltanden paa 3die Bagvingefjer (den indre Rand af Skællene taget som Maalepunkt) temmelig nøje i Vingens Midte. Forvingerne smalle, rødligbrune eller brungraa, med lignende mørkere Tegning og sparsomme hvide Skæl. Legemsbygning slank. Vl. 10–11 mm. *acanthodactyla* Hb.
- Skæltanden paa 3die Bagvingefjer staar tydelig udenfor Midten, nærmest Spidsen. Forvingerne bredere, sortagtige, med rigelige hvide og gullige Skæl, og ser derfor ud som om de var marmorerede. Legemsbygning mere plump. Vl. 10 mm. *cosmodactyla* Hb.

3. *Stenoptilia* Hb. (Fig. 1 B).

1. Punkterne ved Forvingespalten eller i det mindste den ene af dem – den underste – findes umiddelbart ved Spaltens Rod. 2.
- Punkterne ved Forvingespalten findes indenfor Spaltens Rod (1 mm), skilt fra den ved et lille, ofte lysfarvet Mellemrum. Vl. 10–12,5 mm (*fusca* Zell.) *pterodactyla* L.
2. En tyk sort Længdestreg i Forvingefligen mer eller mindre omgivet af hvide Skæl, især paa dens bageste og øverste Rand. Vl. 10–12 mm. *pelidnodactyla* Stein.
- En kun meget tynd Længdestreg i Forvingefligen, evtl. kun antydet ved sorte Skæl; en meget skraa hvid Tverlinie paa

Forfligen gaar til eller meget lidt ind i Forrandsfrynserne. VI.
7–10 mm. (*plagiodactyla* Zell., *serotina* Zell.) *bipunctidactyla* Zell.

4. **Oedematophorus** Wallgr.

Kun 1 dansk Art (VI. 13 mm) *lithodactylus* Tr.

5. **Pterophorus** Geoffr.

Kun 1 Art (VI. 11–13 mm) *monodactylus* L.

6. **Leioptilus** Wallgr. (Fig. 1 D).

1. Yderranden af Forvingens Bagflig uden sorte Punkter 2.
- Yderranden af Forvingens Bagflig med sorte Punkter 4.
2. Forvingerne uden typisk Forrandsstreg. VI. 8–9 mm.
- *pectodactylus* Stgr.
- Forvingerne med typisk Forrandsstreg 3.
3. Hvid, brunt bestøvet, med sortebrun kort Forrandsstreg. Hvid Krop. VI. 10 mm *scarodactylus* Hb.
- Bengul, stærkt brunt bestøvet, med en brun, paa begge Sider gult begrænset, Forrandsstreg. VI. 9 mm *distinctus* H. S.
4. Forvingerne uden typisk Forrandsstreg. VI. 9–10,5 mm
- *tephradactylus* Hb.
- Forvingerne med typisk Forrandsstreg. 5.
5. Forvingerne graagule, stærkt brunt bestøvet, med stærk sortagtig Skraastreg ved Spalten. VI. 10 mm. *lienigianus* Zell.
- Forvingerne blegt svovlgule med smaa runde sorte Pletter ved Spalten. VI. 7 mm *microdactylus* Hb.

7. **Pselnophorus** Wallgr. (Fig. 1 G).

Kun 1 Art (VI. 9–10 mm) *brachydactylus* Tr.

8. **Alucita** L. (*Aciptilia* Hb.) (Fig. 1 E).

1. Ved Forranden paa Forvingerne over Spaltens Grund en kort Streg (Forrandsstreg). VI. 10–11 mm *galactodactyla* Hb.
- Forvingernes Forrand uden mørk Forrandsstreg. 2.
2. Forvingefligenes Rande uden mørke Punkter, men med gulligbrun Længdestribe under Forranden. VI. 9–10 mm. *tetradactyla* L.
- Forvingefligenes Rande med fine mørke Punkter. VI. 15–16 mm *pentadactyla* L.

9. **Oxyptilus** Zell. (Fig. 1 C).

1. Bagvingernes første Fjer paa Undersiden med en hvid Plet henimod Spidsen 2.
- Bagvingernes første Fjer paa Undersiden uden hvid Plet. VI. 11 mm *bohemanii* Wallgr.
2. Bagvingefjerene ensfarvet brune 3.
- 3die Bagvingefjer i Midten rent hvid. VI. 10 mm . . *didactylus* L.

3. Skælhoben paa 3die Fjers Bagrand er nær ved Spidsen eller omgiver den. 4.
 — Skælhoben paa 3die Fjers Bagrand er langt fra Spidsen. Vl. 9 mm *distans* Zell.
4. De sorte Skæl paa 3die Fjer er paa Forranden kortere end paa Bagranden 5.
 — De sorte Skæl paa 3die Fjer er paa For- og Bagranden lige lange og naar paa begge Sider til den yderste Spids, som mange Gange er forsynet med nogle hvide Skæl. 6.
5. Tverlinierne paa Forvingerne hvidagtige. De sorte Skæl paa 3die Fjer naar hverken paa Forranden eller Bagranden til Spidsen, som paa begge Sider er hvidskællet og kun undtagelsesvis har et Par isolerede bagudrettede sorte Skæl. Vl. 10 mm *pilosellae* Zell.
 — Tverlinierne paa Forvingerne glinsende snehvide. De sorte Skæl paa 3die Fjer naar paa Forranden lige tæt til Spidsen, som desuden har en lille bagudrettet Skælhob. Paa Bagranden naar de sorte Skæl ikke helt til Spidsen, er mod Vingeroden længst og bliver henimod Spidsen kortere, saaledes at Skældannelsen i det hele bliver tandformet. Vl. 11 mm. . *hieracii* Zell.
6. Yderrandsfrynserne paa Forvingernes Bagflig med en hvid eller lys Basallinie. Vl. 8 mm *ericetorum* Zell.
 — Yderrandsfrynserne paa Forvingernes Bagflig ved Bagvinklen med en hvid Visk. Slægtens mindste Art. Vl. 6—7 mm *parvidactylus* Hw.
10. **Trichoptilus** Walsghm. (Fig. 1 F).
 Kun 1 Art (Vl. 6—7 mm). *paludum* Zell.

II. Familie **Orneodidae** Latr.

Smaa Sommerfugle, helt forskellige fra Pterophoriderne. Kroppen meget kortere. Palperne langt fremstaaende. Bagbenene længst. Forskinnebenet længere end Laaret. Mellemskinnebenet omtrent saa langt som Laaret. Bagskinnebenet længere end Laaret, med lange Sporer af ulige Længde; Mellemsporerne lige bag ved Midten. Hver Vinge delt i 6 Fjer. — Kun 1 Slægt.

1. **Orneodes** Latr. (Fig. 1 H).
 Kun 1 dansk Art (Vl. 6—7 mm). *hexadactyla* L.